

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності як запорука формування у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти культури самовираження

І. А. Онищук

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, м.Кременець, Тернопільська область, Україна
Corresponding author. E-mail: ionuschyk@gmail.com

Paper received 05.06.18; Accepted for publication 12.06.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-170VI70-10>

Анотація. У статті висвітлюються деякі аспекти проблеми підготовки та готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до інноваційної педагогічної діяльності. Зокрема, акцентується на тому, що готовність до інноваційної педагогічної діяльності є важливою складовою розвитку культури самовираження студентської молоді у закладі вищої освіти, оскільки пов'язана з творчою самореалізацією майбутнього педагога. Також у публікації на основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкриваються компоненти, критерії і показники культури самовираження майбутніх фахівців дошкільної освіти та окреслено перспективу подальшого наукового пошуку.

Ключові слова: творчість, готовність до інноваційної педагогічної діяльності, культура самовираження, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти.

Інтенсивні процеси трансформації системи освіти нашої держави зумовили необхідність якісних змін у підготовці майбутніх педагогів, оскільки суспільство гостро потребує фахівця здатного продукувати нові прогресивні ідеї, знаходити нестандартні й ефективні вирішення проблем, проявляти творчість, готового до інноваційної педагогічної діяльності загалом. Освіта, за висновками І. Зязюна, як педагогічний феномен є однією із значущих складовою суспільства, метою якої є виховання особистості як суб'єкта, який відображає культуру людства і відчуває свою відповідальність перед майбутнім, яке залежить від його поведінки сьогодні [4, с. 11]. Зокрема, Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті, Закон «Про освіту», «Про вищу освіту» проголошують пріоритет становлення молоді людини як свідомої особистості та суб'єкта власного життя. Варто зазначити, що враховуючи особливості сьогодення, труднощі епохи радикальних змін, особливо гостро ця проблема постає для закладів вищої освіти у процесі підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти – педагогів-гуманістів, які покликані першими реагувати на виклик сучасності, по-новому сприймати систему «педагог – дитина», створювати сприятливі умови для прояву зростаючою особистістю різних форм активності з врахуванням її індивідуальності [1; 3; 5; 8; 10; 11; 12]. Отож, на часі реалізація особистісно-орієнтованого підходу у педагогічній освіті, в центрі якої повинні бути інновації, що сприятиме самовираженню, самовизначенню та самореалізації підростаючому поколінню. З огляду на це, сучасний педагог закладу дошкільної освіти повинен не тільки мати базові знання та уміння, а й володіти новітніми освітніми технологіями, бути здібним до інноваційної педагогічної діяльності. За останні роки інноваційна педагогічна діяльність привертає увагу науковців різних галузей: філософії, психології, педагогіки та інших.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив накопичення значного доробку, який розкриває основні аспекти досліджуваного явища: розвиток особистості в процесі професійного становлення (К.

Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, О. Леонт'єв, В. Кремень, В. Луговий, О. Сухомлинська, Л. Рубінштейн та інші); становлення особистості як суб'єкта педагогічної діяльності, цілісності його професійно-педагогічної підготовки (В. Бондар, Н. Бібік, В. Кузь, С. Гончаренко, В. Гриньова, В. Загвязинский, І. Зязюн, Н. Кичук, В. Кравець, М. Кузьміна, Н. Ничкало, С. Максименко, О. Пехота, О. Пометун, В. Семиченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін, Р. Хмелюк, А. Хуторської, Н. Юсуфбекова та інші); особливості інноваційної педагогічної діяльності вихователя ЗДО (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богущ, Н. Гавриш, Т. Жаровцева, А. Залізняк, Л. Зданевич, І. Дичківська, Л. Загородня, Н. Денисенко, І. Луценко, Н. Лисенко, О. Листопад, М. Машовець, І. Мардарова, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська).

Про те зазначена проблема формування готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до інноваційної педагогічної діяльності як запорука культури самовираження спеціально не розглядалася. Таким чином, вивчення готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до інноваційної педагогічної діяльності як важливої умови розвитку їхньої культури самовираження зумовлене наявністю суперечностей між замовленням сучасного суспільства на підготовку фахівця нової формації та традиційною організацією освітнього процесу у закладі вищої освіти, недостатньою її зорієнтованістю на розвиток у студентській молоді потреби та здатності до культурного самовираження, вияву творчого потенціалу.

З огляду на зазначене, *метою статті* є висвітлення значення готовності до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх фахівців дошкільної освіти у процесі їхнього самовизначення.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчили фахівці [3; 5; 8; 10; 11; 14], сучасна система дошкільної освіти потребує вихователів нового типу, яким притаманні якості, такі як: відкритість до нововведення та готовність досягати якісно нових результатів (уміння сприймати дійсність відповідно до змін, які відбуваються); фахова компетентність (здатність повною мі-

рою реалізувати набуті теоретичні знання у практичній діяльності); методологічна культура, завдяки чому освітній процес у сучасному закладі дошкільної освіти вдається вибудувати цілісно, на науковому підґрунті, що дозволяє в свою чергу успішно реалізувати освітню мету та отримувати очікувані результати; педагогічна творчість, яка базується на фундаментальних теоретичних положеннях, досягненнях сучасної науки, практики та творчій ініціативі.

Логіка розпочатого наукового пошуку потребує висвітлення поняття «інноваційна діяльність», «інноваційна педагогічна діяльність», «творча діяльність», «культура самовираження майбутнього вихователя ЗДО». Науковці підкреслили, що за своєю суттю інноваційна діяльність пов'язана з процесом взаємодії індивідів та спрямована на розвиток, перетворювання об'єктів в якісно нові. Феномен «інноваційна педагогічна діяльність» тлумачиться як цілеспрямована педагогічна діяльність, орієнтована на зміну й розвиток освітнього процесу з метою досягнення якісно вищих результатів (одержання нових знань та практичних умінь з врахуванням педагогічного досвіду) [3, с. 76].

До основних функцій інноваційної педагогічної діяльності належить зміна компонентів педагогічного процесу, їхнє оновлення відповідно до сучасних вимог – мета, зміст, форми, методи, технології, засоби, система управління та інше. Результатами або ж «продуктами» інноваційної педагогічної діяльності, зазначають фахівці, є нововведення, які спричиняють позитивні зміни в системі освіти та водночас слугують чинниками її розвитку [3; 14;15]. Інноватика у системі освіти пов'язана з нововведеннями, їхньою оцінкою, засвоєнням та реалізацією на практиці. До складових компонентів «педагогічної інноватики», як зазначив А. Хуторської, належать [14]: зміст освіти (плани, програми, методичне забезпечення тощо); організація освітнього процесу в закладі освіти; система ставлень «педагог – зростаюча особистість»; методи освітньої діяльності та інше. Таким чином, інноваційна педагогічна діяльність є особливим видом творчої діяльності, спрямованої на формування професійної компетентності та реалізації творчого потенціалу педагога.

Відповідно до контексту дослідження виникає потреба з'ясувати поняття «творчість», «творча активність», «творче самовираження» майбутнього педагога та інше. У працях з філософії наявні різні підходи до визначення феномену «творчість». До прикладу, можна навести такі узагальнення як: діалектична, суперечлива діяльність, що може здійснюватися на свідомому така і на підсвідомому рівнях (Й. Фіхте); містично-споглядальна інтуїція, самодіяльна активність суб'єкта (І. Кант); випадкова асоціація, ефект поєднання раніше не пов'язаних подій (Б. Кедров); необхідна умова розвитку матерії, утворення її нових форм, разом з якими змінюються й самі форми творчості (Г. Батіщев); свідомо діяльність людей, спрямована на отримання якісно нових, соціально значущих результатів, шляхом цілеспрямованого вирішення суперечностей дійсності (С. Семенов); діяльність, у процесі якої особистість вільно й конструктивно реалізує себе, виражає своє «Я» (Р. Апресян). Доречно зазначити, що на сьогодні у науковому доробку про-

блема творчості, творчої активності розглядається у контексті «самодіяльності» та «саморозвитку». Зокрема, дефініція «творчість», «життєтворчість» (за Л. Сохань, В. Шинкаруком, Н. Шульгою) пов'язана з процесом самопізнання, самоактуалізації, підґрунтям якого є духовність особистості, її світогляд, мета, прагнення, тобто розуміння сенсу життя.

В контексті нашого дослідження варто зазначити, що науковці з-поміж видів творчої активності, які безпосередньо пов'язані з інноваційною педагогічною діяльністю виокремлюють [3; 4; 8; 12; 14]: модифіковану – її суть полягає в раціоналізації, оновленні освітніх програм, методів та прийомів та іншого. За допомогою модифікованого механізму творчої діяльності створюється педагогічний продукт, який вже мав місце у педагогічній практиці, але удосконалений відповідно до вимог сучасності; комбіновану – передбачає об'єднання елементів відомих на даний час освітніх програм, методик, педагогічних технологій з метою їх осучаснення; радикальну – передбачає напрацювання в галузі освіти на основі принципово нових ідей, які до цього часу не мають аналогів у педагогічній теорії та практиці.

З огляду на це, майбутньому педагогу-творцю, у тому числі вихователю ЗДО повинні бути притаманні такі якості як ініціативність, самостійність, здатність до подолання інерції мислення, почуття нового, внутрішня мотивація на творчу педагогічну діяльність [2; 3; 4; 6; 8; 10; 11; 12; 13;14]. Саму тому важливим, на наш погляд, постає питання підготовки майбутніх педагогів до інноваційної педагогічної діяльності як запоруки розвитку культури самовираження. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти, за визначеннями науковців, має багатоконтентну, складну структуру; першочерговим завданням у даному процесі є набуття кожним студентом закладу вищої освіти особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, стійкому інтересі до роботи із зростаючою особистістю та її батьками, а також у розвитку успішності в діяльності [10, с. 101].

Професійну підготовку фахівців дошкільної освіти, М. Васильєва, визначає як спрямовану, організовану, планомірну, змістовну й динамічну систему діяльності суб'єктів навчально-вихованого процесу у вищому педагогічному навчальному закладі, мета, якої формування у майбутніх педагогів усіх видів компетентності, потрібних для успішної професійної діяльності [2, с. 37]. Сучасні реалії, за висновками Т. Поніманської, орієнтують на спеціальну підготовку вихователя як гуманістично зорієнтованої особистості, здатної оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, умов власної професійної діяльності, розробляти і впроваджувати нові технології у освітній процес [11].

Ефективність процесу формування готовності майбутніх педагогів до інноваційної діяльності як запоруки культури самовираження у закладі вищої освіти залежить від розуміння суті феномену «готовність», «готовність до інноваційної педагогічної діяльності». «Готовність» у довідкових джерелах тлумачиться як погодженість виконувати роботу; стан, при якому все зроблено, все реалізовано. Зазначимо, що складність дослідження у галузі педагогіки полягає в тому, що

єдиного визначення даних понять не існує, оскільки науковці розглядають їх у різних аспектах, зокрема: прояв здібностей (Б. Ананьєвим); комплекс властивостей особистості, який сприяє успішності діяльності (В. Крутецький); цілісне динамічне утворення, що набувається внаслідок спеціального навчання (А. Боровков); чітке і системне оволодіння певними знаннями й уміннями, стійка переконаність, соціально-значуща спрямованість особистості (І. Зимня); цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну і волюву мобілізаційність у момент включення в діяльність визначеної спрямованості; виникає в результаті певного досвіду людини, що ґрунтується на формуванні її позитивного ставлення до професійної діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній [7]. За І. Зязюном, повноцінна готовність педагога це не лише параметри діяльності і не лише якості особистості, а їх діалектична єдність і представленість у конкретній людині [4].

Наведені визначення дають можливість чітко визначити роль і завдання закладу вищої освіти щодо формування у студентської молоді готовності до інноваційної педагогічної діяльності у контексті проблеми формування їхньої культури самовираження

Таким чином, аналіз наукових праць, можна стверджувати, що готовність до інноваційної педагогічної діяльності є важливою умовою розвитку культури самовираження майбутніх фахівців дошкільної освіти.

Як показав аналіз психолого-педагогічної літератури, культура самовираження майбутнього вихователя ЗДО має прояв у наступному: *особливостях* (відмінних від інших людей властивостях), *способах* (систематизовані сукупності дій, спрямовані на досягнення мети); *результатах* (проміжні та кінцеві продукти); *самоорганізованій діяльності*. Провідною ідеєю кон-

цепції є положення, згідно з яким культура самовираження майбутнього фахівця дошкільної освіти є особистісним інтегралом; проявляється у самоорганізованій діяльності (цілепокладанні, мотивації, способах дій, проміжних й кінцевих продуктах) та визначається системою пріоритетних життєвих, професійних та культурологічних цінностей.

Критеріями оцінки міри сформованості культури самовираження виступають властивості особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, відповідні основним векторам педагогічної діяльності – *діловому, аксіологічному, комунікативному, перетворювальному*. У закладі вищої освіти успішність розвитку культури самовираження випускника визначається мірою збалансованості його знань, ставлення й поведінки; засвідчується силою, модальністю та стійкістю проявів *організованості, зацікавленості, комунікативної толерантності та креативності*.

Висновки. Розробка нових підходів до освітнього процесу закладів вищої освіти є ведучою та необхідною тенденцією його розвитку, оскільки в центрі підготовки фахівця повинні стояти інноваційні процеси, як поєднують в собі засвоєння, застосування та створення педагогічної інноватики.

Як показав аналіз психолого-педагогічної літератури підготовка до інноваційної педагогічної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є необхідною формування їхньої культури самовираження як особистісного феномену.

Перспективу подальшого наукового пошуку вбачаємо у обґрунтуванні та впровадженні педагогічних умов формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до інноваційної педагогічної діяльності як необхідної складової їхньої культури самовираження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти: Науковий керівник: А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богущ А. М., Бельська Г. В., Богінч О. Л., Гавриш Н. В. та ін. – К. : Видавництво, 2012. – 26 с.
2. Васильєва М.П. Культурологічний підхід до процесу професійної підготовки майбутнього педагога / М.П. Васильєва // Педагогіка і психологія творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. Вип. 47. – Запоріжжя, 2007. – С. 67.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навчальний посібник / І.М. Дичківська. – К. : Видавничий Дія «Слово», 2013. – 448 с.
4. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні // Іван Андрійович Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 1. – С. 11-24.
5. Кононко О. Л. Культура самовираження майбутніх педагогів як особистісний феномен / Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка: необхідність впливу науки на розвиток практики в Україні». – м. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». – 2017. – С. 13-18.
6. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Розвиток. Результати / Василь Григорович Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
7. Линенко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : монографія / А. Ф. Линенко. – О. : ОКФА, 1995. – 80 с.
8. Листопад О.А. Теоретико-методологічні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : монографія / О.А. Листопад. – Одеса : ФОРМ Бондаренко М.О., 2015. – 328 с.
9. Омельченко Е. А. Самовыражение и культура самовыражения педагогов и студентов педагогических ВУЗов // Теория и практика образования в современном мире: материалы II международной научной конференции. – СПб. : Реноме. – 2012. – С.11-14.
10. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г. В. Бельська, О. Л. Богінч, З. Н. Борисова та ін. ; за заг. ред. І. І. Загарницької. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 310 с.
11. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. І. Поніманська. – К. : Академ-видав, 2006. – 456 с.
12. Сисоева С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник / С.О. Сисоева. – К.: Мілені, ум, 2006. – 344 с.
13. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика. Научное издание / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во ДО, 2005. – 222 с.
14. Чайка В.М. Проблеми змісту підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до інноваційної педагогічної діяльності / В.М. Чайка // Наукові записки. Серія : Педагогіка. – 2012. – № 2. – С. 33- 39.

REFERENCES

1. Basic component of preschool education: Scientific supervisor: A. M. Bogush, active member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Prof., Dr. Ped. Sciences. : Group of authors: Bogush A. M., Belenka G. V., Bohinich O. L., Gavrish N.V. and others. – K. : Publishing House, 2012. – 26 p.
2. Vasilieva M. P. Cultural approach to the process of professional training of the future teacher / MP Vasiliev // Pedagogy and psychology of creative personality: problems and searches: Sb. sciences works. Edition 47. – Zaporizhzhia, 2007. – P. 67.
3. Dychkivska I. M. Innovative pedagogical technologies. Workshop: tutorial / I.M. Dychkivska _ K. : Publishing House "Slovo" ("Word"), 2013. - 448 pp.
4. Zyazun I. A. Conceptual Principles of the Theory of Education in Ukraine // Ivan Andriyovych Zyazyun // Pedagogics and Psychology of Vocational Education. – 2000. – No. 1. – P. 11–24.
5. Kononko O. L. The culture of self-expression of future teachers as a personal phenomenon / Collection of abstracts of scientific works of the participants of the international scientific and practical conference "Psychology and pedagogy: the need for science to influence the development of practice in Ukraine". - Lviv city: public organization "Lviv Pedagogical Community". – 2017. – P. 13–18.
6. Kremin V. G. Education and science in Ukraine - innovative aspects. Strategy. Development. Results / Vasyl Grygorovych Kremen. – K.: "Hramota" (Diploma), 2005. – 448 p.
7. Linenko A. F. Pedagogical activity and readiness for it: monograph / A.F.Linenko. – O.: OKFA, 1995. – 80 p.
8. Lystopad O. A. Theoretical and methodological principles of formation of professional-creative potential of future teachers of pre-school educational institutions: monograph / Lystopad O.A. – Odessa: Bondarenko M. O., 2015. – 328 p.
9. Omelchenko E.A. Self-expression and culture of self-expression of teachers and students of pedagogical universities // The theory and practice of education in the modern world: materials of the II international scientific conference. – St. Petersburg : Renome – 2012. – P. 11-14.
10. Preparation of the educator for the development of the child's personality in preschool age: monograph / G.V. Belenka, O. L. Bohinich, Z. N. Borisova and others. ; according to the general edition of I. I. Zaharnytska. – K. : NPU named after MP Drahomanov, 2009 – 310 p.
11. Ponimanska T. I. Preschool Pedagogy: Textbook for Students of Higher Educational Establishments / T. I. Ponimanska. – K. : Academician, 2006 – 456 p.
12. Sysoev S.O. Fundamentals of Pedagogical Creativity: Textbook. – K. : Milenium, 2006. – 344 p.
13. Khutorskoy A. V. Pedagogical Innovation: Methodology, Theory, Practice. Scientific publication / A. V. Khutorskoy. – Moscow: Publishing House, 2005. – 222 p.
14. Chayka V.M. Problems of content of training of future educators of preschool educational institutions for innovative pedagogical activity / V.M. Chayka // Scientific Notes. Series: Pedagogy. – 2012. – No. 2. – P. 33-39.

Readiness for innovative pedagogical activity as a pledge of forming the culture of self-expression of future educators for pre-school educational establishments

I. A. Onyshchuk

Abstract. The article covers some aspects of the problem of preparation and readiness of future preschool education specialists for innovative pedagogical activities. In particular, the emphasis is made on the fact that readiness for innovative pedagogical activity is an important component of the development of the young students' culture of expression in the establishments of higher education, as it is associated with the creative self-realization of the future teacher. Also in the article, based on the analysis of psychological and pedagogical literature, the components, criteria and indicators of the culture of self-expression of future specialists of preschool education are highlighted and the prospect of further scientific research is outlined.

Keywords: *creativity, readiness for innovative pedagogical activity, culture of self-expression, future educators of pre-school education establishments.*

Готовность к инновационной педагогической деятельности как залог формирования культуры самовыражения будущих педагогов для дошкольных образовательных учреждений

И. А. Онищук

Аннотация. В статье раскрываются некоторые аспекты проблемы подготовки та готовности будущих воспитателей дошкольных учреждений к инновационной педагогической деятельности. Особенно акцентируется на том, что готовность к инновационной педагогической деятельности выступает важным условием развития культуры самовыражения студентов, которая взаимосвязана с творческой самореализацией будущего педагога. Также в публикации на основе анализа психолого-педагогической литературы определены компоненты, критерии та показатели культуры самовыражения будущих воспитателей, перспектива научного поиска.

Ключевые слова: *творчество, готовность до инновационной педагогической деятельности, культура самовыражения, будущие воспитатели дошкольных учреждений.*